

Til deg som leser denne brosjyren.

Jussbuss er et studentdrevet rettshjelptiltak tilknyttet juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Siden stiftelsen i 1971 har Jussbuss drevet rettshjelp og rettspolitisk virksomhet, med særlig fokus på svakere grupper i samfunnet. Jussbuss mottar hvert år omtrent 6 000 henvendelser.

Denne brosjyren er ment som et hjelpemiddel til alle som har økonomiske problemer. Den gir en veiledning i relevante rettslige bestemmelser, samt praktiske råd for hvordan man kan angripe problemene.

Svært mange med gjeldsproblemer synes det er vanskelig å ta tak i problemene sine, og vet ikke hvor de skal begynne. Derfor har vi laget en enkel oversikt i kapittel 5 over hvordan man kan gå frem "trinn-for-trinn" for å få en oversikt over gjelden, og hvordan man best kan håndtere den. I tillegg finnes det eksempler på ulike typer brev som man i denne prosessen kan sende til sine kreditorer.

Dersom man trenger mer konkret bistand til gjeldsproblemer, kan man ta kontakt med sosialtjenesten i kommunen man bor i, og be om å få snakke med en økonomisk rådgiver. Jussbuss kan også bistå ved rettslige spørsmål.

I brosjyren finnes det en del juridiske ord og uttrykk. Bakerst vil man finne en ordliste der disse, samt andre nyttige begreper, er forklart.

Ved å følge denne veiledningen, vil man selv kunne ta kontroll over sin økonomi.

Lykke til!

Oslo, 22.02.2018

Jussbuss ved Gjeldsgruppen

Innholdsfortegnelse

1. Grunnlaget for kravet	4
1.1. Grunnlag i avtale	4
1.2. Grunnlag i lov	5
1.3. Regress	6
2. Foreldelse.....	7
2.1 Hva er foreldelse?.....	7
2.2 Foreldelsesfristens utgangspunkt	7
2.3 Avbrudd av foreldelse	7
2.4 Særskilte foreldelsesregler.....	8
3. Utenomrettslig inndrivelse og inkasso.....	10
3.1 Fremgangsmåten ved inkasso	10
3.1.1 Inkassovarsel	10
3.1.2 Betalingsoppfordring	11
3.1.3 Varsel om rettslig inndrivelse	11
3.1.4 Risiko for postgang	11
3.2 Kostnadene ved inkasso	12
3.2.1 Forsinkelsesrente.....	12
3.2.2 Inkassokostnader	12
3.3 God inkassoskikk - inkassoloven § 8.....	13
3.4 Finansklagenemda.....	13
4. Rettslig inndrivelse - tvangsfullbyrdelse.....	15
4.1 Tvangsgrunnlag	15
4.2 Forlikrådet	16
4.2.1 Tilsvar	16
4.2.2 Saksomkostninger	16
4.2.2 Møte og dom.....	17
4.3 Gjennomføring av utleggsforretning.....	17
4.3.1 Utleggstrekk	17
4.3.2 Livsopphold	18
4.3.3 Klage på utleggstrekk	18
4.3.4 Utleggspant	20
4.3.5 Tvangssalg	20
4.4 Omkostninger	20
4.5 Betalingsanmerkning.....	21
5. Fremgangsmåter for å løse gjeldsproblemer	22
5.1 Hvordan skaffe oversikt over egen gjeld.....	22
5.2 Hvordan lage oversikt over egen økonomi	25
5.3 Når man har oversikt over den økonomiske situasjonen.....	26
5.3.1 Forslag til søknad om betalingsutsettelse og rentefrys	28

5.3.2 Forslag til tilbud om endelig oppgjør	29
5.3.3 Nedbetalingsavtale	30
5.4 Frivillig kredittvurderingssperre	33
6. Gjeldsordning	35
6.1 Hva er en gjeldsordning?.....	35
6.2 Vilkår for gjeldsordning.....	35
6.2.1 «Ute av stand».....	36
6.2.2 Utenomrettslig gjeldsordning («eget forsøk»)	37
6.2.3 Forhold som utelukker gjeldsordning	37
6.3 Når gjeldsforhandlinger er åpnet.....	38
6.4 Under gjeldsordningsperioden	39
6.5 Etter gjeldsordningsperioden	40
7. Lånekassen som kreditor	41
7.1 Forholdet til Lånekassen før mislighold.....	41
7.2 Mislighold og inkasso	41
7.2.1 Midlertidig overføring	41
7.2.2 Permanent overføring	42
8. Gjeldsproblemer under soning.....	43
8.1 Økonomisk rådgivning	43
8.2 Forhandlinger med kreditor.....	43
9. Begreper.....	44
10. Lovregister	48
11. Nyttige telefonnumre.....	49

1. Grunnlaget for kravet

Å ha gjeld betyr at man har en plikt til å betale en sum penger til en annen. Den som har et krav på pengene, kalles kreditor eller fordringshaver. Den som skylder pengene, kalles debitor eller skyldner.

Ethvert krav må ha et rettmessig grunnlag. Pengekrav oppstår enten på grunnlag av avtale, lov, eller ulovfestet rett. Det er viktig å vite grunnlaget til et krav for å vurdere hvordan kravet skal håndteres

Nedenfor følger eksempler på krav oppstått med grunnlag i avtale og hjemmel i lov.

1.1. Grunnlag i avtale

En avtale er en enighet mellom to eller flere personer om rettigheter og plikter.

Muntlige avtaler – Muntlige avtaler er like bindende som skriftlige. Det kan imidlertid bli vanskelig å bevise hva som er blitt avtalt og hvem som har inngått avtalen i ettertid. Det anbefales derfor å inngå avtaler skriftlig.

Løpende avtaleforhold – Betegnelse på en ytelse som skal presteres over tid og til bestemte tidspunkter, for eksempel betaling av husleie, eller betaling av abonnement på telefon og tidsskrift eller liknende. Alle løpende avtaler medfører betalingsplikt frem til de sies opp.

Gjeldsbrev – Et skriftlig og i det ytre selvstendig løfte om å betale en bestemt sum penger. Ytre selvstendig vil si at løftet skal være uten noen form for forbehold som for eksempel at gjelden er betinget av en motytelse. Kreditor kan kun kreve pengene av den som har underskrevet brevet. Gjeldsbrev underskriver man f.eks. ved banklån eller kredittlån.

Eksigibelt gjeldsbrev – En type gjeldsbrev, hvor skyldneren har skrevet under på at gjelden kan drives inn uten søksmål. Det innebærer at kreditor kan gå til tvangsinndrivelse uten forutgående søksmål for å få gjelden inndrevet hvis den ikke blir betalt (jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2, særlige tvangsgrunnlag).

Kausjon – Løfte om økonomisk sikkerhet for en tredjeperson/låntaker. Er man kausjonist har man gitt en garanti til kreditor om å betale hvis den egentlige skyldneren ikke betaler. Kreditor har dermed en større sikkerhet for at lånet betales. Kausjon er en avtale mellom kausjonisten og kreditor, ikke mellom kausjonisten og hovedskyldner. Dersom kreditor krever at kausjonisten skal betale gjelden, betyr det ikke at låntakeren automatisk er fri for gjelden. Dette er fordi at kausjonisten kan ha rett til å kreve pengene tilbakebetalt av hovedskyldneren.

Det skilles gjerne mellom to ulike typer kausjoner, simple kausjoner og selvskyldnerkausjoner.

Ved en simpel kausjon har kausjonisten ansvar for hovedskyldnerens gjeld dersom hovedskyldner ikke har faktisk evne til å betale. At hovedskyldner ikke har betalingsevne, må i utgangspunktet konstateres gjennom en rettslig pågang.

En selvskyldnerkausjon vil derimot gi kreditor en bedre stilling, da kausjonisten ved slike kausjoner også hefter for hovedskyldnerens vilje til å betale. I utgangspunktet kan kreditor kreve beløpet fra kausjonisten med en gang hovedskyldner misligholder kravet.

Om det er snakk om en simpel kausjon eller selvskyldnerkausjon, må avgjøres gjennom en tolkning av kausjonsavtalen. Dersom det i avtalen ikke er presisert om det dreier seg om en simpel kausjon eller en selvskyldnerkausjon, har man på bakgrunn av høyesterettspraksis en regel om at avtalen antas å være en simpel kausjonsavtale. I praksis er det mest vanlig at det inngås avtale om selvskyldnerkausjon.

Reglene som gjelder for kausjonsavtaler er delvis fastslått gjennom høyesterettspraksis og delvis nedskrevne i lov. Dette fører til at rettsområdet kan være utfordrende å manøvrere i.

Særlig kan det være nyttig å kjenne til reglene i finansavtalelovens fjerde kapittel. Loven gjelder imidlertid bare noen utvalgte avtaleforhold. Dersom kausjonsavtalen er inngått med en bank, finansinstitusjon, kommune eller fylkeskommune, kan de komme til anvendelse. En konsekvens vil i så fall være at egne regler om kausjonens forfall i praksis utvisker forskjellen mellom simpel kausjon og selvskyldnerkausjon, til fordel for kausjonisten. Reglene i finansavtaleloven kan ikke fravikes til skade for en forbruker.

Dersom du ønsker veiledning om du som kausjonist hefter for et pengekrav, kan du kontakte Jussbuss.

Forholdet mellom skyldneren og kausjonisten angår ikke kreditor. For mer om forholdet mellom skyldneren og kausjonisten, se pkt 1.3 om regress.

1.2. Grunnlag i lov

Skatter og offentlige avgifter – Noen eksempler er skatt på inntekt og formue, vann og renovasjonsavgifter og merverdiavgift (moms).

Bøter – En type straff, som innebærer at man må betale et beløp til staten.

Forenklet forelegg – En avgjørelsesmåte ved mindre lovovertridelser, som innebærer bøteleggelse på stedet eller i ettertid. Et vedtatt forelegg har samme virkning som dom, og

det blir derfor ikke reist sak ved domstolene. Tvangsinndrivelse skjer i medhold av tvangsfullbyrdelsesloven.

Inndragning – Beslagleggelse av ting, eller et beløp som svarer til formuesgodets verdi, som har sammenheng med lovstridige handlinger (se straffeloven § 67).

Erstatning – Økonomisk ansvar for den som har voldt en skade eller forårsaket et økonomisk tap.

1.3. Regress

Regress er et krav om å få dekket et beløp man har betalt for en annen. Regress er altså et tilbakebetalingskrav.

Regresskrav vil typisk oppstå på bakgrunn av et såkalt solidaransvar. Solidaransvar innebærer at to eller flere er ansvarlige for samme krav, og at kreditor kan velge hvem av skyldnerne han vil kreve for hele pengesummen

Selv om kreditor kan kreve hvem han vil for hele pengesummen, kan det være avtalt en annen ansvarsfordeling mellom skyldnerne. For eksempel at A skal betale halvparten og B skal betale halvparten av hele summen. Dersom A i et slikt tilfelle har betalt mer enn halvparten av lånet til kreditor, kan A kreve B for det han har betalt til kreditor utover det han er ansvarlig for, det vil si utover halvparten. Dette kalles et regresskrav.

Regresskrav vil som hovedregel også oppstå dersom en kausjonist har måttet legge ut for hovedskyldner.

Kausjonisten eller solidarskyldneren blir – ved sin betaling til långiver – selv kreditor overfor hovedskyldner/solidarskyldner. Man kan si at han trer inn i den opprinnelige kreditorens (långiverens) sted, og har samme rettigheter som opprinnelig kreditor.

2. Foreldelse

2.1 Hva er foreldelse?

Foreldelse innebærer at et pengekrav faller bort fordi det har gått for lang tid. Foreldelsesloven (heretter forkortet til fl.) regulerer spørsmål om foreldelse. Utgangspunktet er at pengekrav foreldes etter 3 år fra det tidspunktet kreditor tidligst har rett til å kreve oppfyllelse jf. fl. §§ 2 og 3. Dersom et krav er foreldet, bortfaller kravet i sin helhet, og kreditor har ikke lenger rett til å kreve det inn.

Det er imidlertid en rekke unntak fra dette utgangspunktet og de særlige foreldelsesfristene i foreldelsesloven varierer med hva som er grunnlaget for kravet. Man finner også enkelte foreldelsesfrister i andre lover, se pkt 2.4.

2.2 Foreldelsesfristens utgangspunkt

Foreldelsesfristen begynner å løpe fra det tidspunktet kreditor tidligst har rett til å kreve at debitor betaler. Dersom forfallstid er fastsatt av kreditor på tidspunktet for stiftelsen av kravet, begynner foreldelsesfristen å løpe fra forfall. Hvis forfallstid ikke er fastsatt, løper foreldelsesfristen fra det tidspunktet kreditor tidligst kunne fremsatt kravet sitt, ofte tidspunktet for stiftelsen av kravet.

2.3 Avbrudd av foreldelse

Foreldelsesfristen kan avbrytes av debitor eller kreditor på ulike måter. Konsekvensen av fristavbrytelse, er at en ny foreldelsesfrist begynner å løpe. Det er viktig å merke seg at et påkrav eller en betalingsoppfordring fra kreditor ikke er nok til å avbryte foreldelsesfristen. Noen mulige grunnlag for avbrytelse er:

Erkjennelse – Dersom skyldneren direkte eller ved sin handlemåte innrømmer at han skylder det aktuelle kravet, avbrytes foreldelsen. Dette kan for eksempel være tilfelle hvis skyldneren ber om betalingsutsettelse, en nedbetalingsavtale, eller betaler avdrag eller renter på kravet. I slike tilfeller kan en ny frist begynne å løpe fra avbrytelsen (3 års- eller 10 års frist).

Rettslige skritt – Dersom kreditor tar rettslige skritt for å kreve inn kravet sitt, for eksempel ved å sende en forliksklage, avbrytes foreldelsen. Avsies dom i saken, starter en ny frist på 10 år fra domstidspunktet.

Tvangsfullbyrdelse – Har fordringshaveren tvangsgrunnlag, avbrytes foreldelsen ved begjæring om tvangsfullbyrdelse, utlegg eller dekning. I disse tilfellene begynner en 10 års foreldelsesfrist å løpe, selv om den opprinnelige fristen var tre år.

2.4 Særskilte foreldelsesregler

Gjeldsbrev og pengelån

Gjeldsbrev og pengelån foreldes 10 år etter at kreditor tidligst hadde rett til å kreve oppfyllelse.

Det er et viktig unntak fra tiårsregelen; "senere forfalt rente" foreldes etter hovedregelen om 3 år, se fl. § 2.

Underholdsbidrag

Selve kravet på å få underholdsbidrag, altså bidrag til barn eller ektefelle, foreldes etter 10 år. Men de enkelte terminytelser, for eksempel barnebidrag for oktober måned 2004, foreldes etter 3 år.

Kausjon

Kausjonskrav kan foreldes på to måter:

1. Selvstendig, dvs. uavhengig av om hovedkravet foreldes.
2. Samtidig med, og på grunn av, at hovedkravet foreldes.

Skatt

Foreldelsesfristens utgangspunkt er ved utgangen av det kalenderåret da kravene må betales. Fristens lengde følger av hovedregelen i foreldelsesloven § 2, altså 3 år.

Merverdiavgift (moms)

Merverdiavgiftsloven inneholder ingen særregler om foreldelse. Slike krav følger derfor hovedregelen i foreldelsesloven; foreldelse etter 3 år.

Panteretter

Som hovedregel har foreldelse av et krav ingen betydning for retten til å dra nytte av en panterett.

Utleggspant i fast eiendom foreldes 5 år etter at utleggsforretningen er tinglyst, se tinglysningsloven § 30. Det har ingen betydning om det er inngitt begjæring om tvangssalg innen femårsfristen. Det vil si at kreditor må begjære nytt utleggspant dersom pantet ikke realiseres innen 5 år.

Utleggspant i løsøre (for eksempel en bil) foreldes etter panteloven § 5-13. Slik panterett faller som regel bort dersom det ikke er begjært tvangsdekning innen 3 år etter at panteretten ble stiftet.

Salgspant foreldes etter panteloven § 3-21 og faller bort 1 år etter avtalt forfallstid for det kravet det skal sikre, og senest 5 år etter at salgstingen ble overgitt kjøper. Se også foreldelsesloven § 27 nr. 2.

Bøter og inndragning:

- Ilagt bot foreldes 10 år etter at avgjørelsen ble endelig, jf. straffeloven § 97.
- At en bot er foreldet er uten betydning for utleggspant, utleggstrekk eller annen sikkerhet som er stiftet på grunnlag av boten innen fristens utløp.
- Ilagt inndragning faller bort etter 5 år, jf. straffeloven § 99. Inndragningskrav kan typisk ramme et formuesgode som har blitt ervervet på ulovlig vis. Inndragning av utbytte faller likevel først bort etter 10 år. Foreldelse av selve inndragningskravet er uten betydning dersom det har blitt stiftet utleggspant, utleggstrekk eller annen sikkerhet innen fristens utløp.

3. Utenomrettslig inndrivelse og inkasso

Når et krav ikke er betalt innen den fristen som er avtalt eller følger av et påkrav (f.eks. en regning), er kravet misligholdt.

Misligholdte krav kan drives inn utenomrettslig, det vil si uten at namsmyndighetene eller domstolene involveres. Utenomrettslig inndrivelse kan kreditor enten gjøre selv, eller ved hjelp fra et inkassobyrå. Utenomrettslig inndrivelse kalles ofte for inkasso. Inkassobyrået kalles ofte for inkassator.

Det er inkassoloven og inkassoforskriften som regulerer utenomrettslig inndrivelse av pengekrav. I forbrukerforhold er det ikke adgang til å avtale noe annet enn det som følger av inkassoloven og forskrift til inkassoloven, jf. inkassoloven § 3.

Som nevnt i kap. 1, må ethvert krav ha et grunnlag. Dersom kravet ikke har et slikt grunnlag, vil det være urettmessig og da kan man ikke kreves for pengene. Et krav vil også være urettmessig dersom det er rettet mot feil person eller det kreves for mye penger.

Dersom man mener at kravet mot seg er urettmessig, bør man informere inkassoselskapet om dette, gjerne skriftlig.

3.1 Fremgangsmåten ved inkasso

3.1.1 Inkassovarsel

Kreditor eller inkassator skal sende et varsel om at inkasso vil bli iverksatt dersom kravet ikke blir betalt, jf. inkassoloven § 9. Det er viktig å merke seg at kreditor eller inkassator kan sende ut inkassovarsel uten først å sende en purring.

Inkassoloven stiller følgende krav til et inkassovarsel:

- Et inkassovarsel skal være skriftlig men kan sendes elektronisk dersom dette gjøres på en "betryggende" måte, jf. inkassoloven § 3a
- Fristen for å betale det opprinnelige beløpet må være utløpt.
- Det skal i varselet bli gitt en betalingsfrist på minimum 14 dager.

Skal kreditor eller inkassator ta seg betalt for varselet, stilles det ytterligere krav til inkassovarselet, se inkassoloven § 17 tredje ledd jf. §§ 9 og 10 siste ledd.

- Det skal ha gått 14 dager etter den opprinnelige betalingsfristen.
- Det skal opplyses om kravets størrelse.
- Det skal opplyses om hva kravet gjelder.

3.1.2 Betalingsoppfordring

Dersom kravet ikke betales innen fristen i inkassovarselet, er neste steg i inkassoprosessen at inkassator sender en betalingsoppfordring. Denne må inkassator sende før kravet kan sendes til rettslig inndrivelse, det vil si inndrivelse gjennom namsmyndighetene.

Dersom inkassoselskapet blir kjent med forhold som gir grunn til tvil om kravets rettmessighet, skal disse vurderes før betalingsoppfordring sendes til skyldneren.

Det stilles en rekke krav til en betalingsoppfordring, se inkassoloven § 10.

- Betalingsfristen i inkassovarselet må ha gått ut.
- Betalingsoppfordringen må være skriftlig.
- Betalingsoppfordringen kan sendes elektronisk dersom dette gjøres på en betryggende måte, jf inkassoloven § 3a.
- Det skal være minimum 14 dagers betalingsfrist.
- Betalingsoppfordringen må opplyse at enten må man betale eller komme med innsigelser innen disse 14 dagene.
- Det skal opplyses om navnet på kreditor.
- Det skal opplyses om hva kravet gjelder.
- Det skal opplyses om kravets størrelse, herunder hva som er det opprinnelige beløpet, inkassoomkostninger og renter.
- Det skal opplyses om forsinkelsesgebyrets størrelse og hvilken dato det er beregnet fra.
- Retten til å kreve nemndsbehandling, for mer om dette se under pkt 3.4.
- Det skal opplyses at hvis kravet ikke betales, kan det føre til ytterligere kostnader og rettslig inndrivelse.

3.1.3 Varsel om rettslig inndrivelse

Før inkassobyrået kan gå til rettslig inndrivelse gjennom namsmyndighetene, må det gis varsel om at rettslig pågang vil bli iverksatt dersom betaling ikke skjer. Betalingsfristen i betalingsoppfordringen må være utløpt, og inkassator skal ha vurdert kravets rettmessighet før rettslig inkasso iverksettes. Rettslig inndrivelse må iverksettes senest 6 måneder etter at betalingsoppfordringen ble sendt.

3.1.4 Risiko for postgang

Mottaker har risikoen for postgangen. Det betyr at dersom kreditor eller inkassobyrået kan sannsynliggjøre at inkassovarsel, betalingsoppfordring eller varsel om rettslig inndrivelse er sendt på en betryggende måte, er det uten betydning om skyldner faktisk har mottatt det eller ikke. Det er derfor viktig å holde kreditor orientert om hva postadressen er, samt å sjekke postkassen ofte.

3.2 Kostnadene ved inkasso

3.2.1 Forsinkelsesrente

Forsinkelsesrente påløper fra forfallsdag når denne er fastsatt i forveien, og ellers fra 30 dager etter at kreditor har sendt skyldneren skriftlig påkrav med oppfordring om å betale. Forsinkelsesrenten fastsettes hvert halvår av Finansdepartementet, se www.fin.dep.no. Gjelder kravet et lån som har høyere rentesats enn forsinkelsesrenten, kan denne renten kreves i stedet for forsinkelsesrenten.

Regjeringen har på sine nettsider en praktisk kalkulator man kan bruke for å regne ut forsinkelsesrenter på et konkret krav.

3.2.2 Inkassokostnader

Skyldneren må erstatte kreditors nødvendige kostnader ved utenrettslig inndrivelse, både når kreditor har drevet inn kravet selv og når kreditor har satt bort inndrivningen til et inkassobyrå.

Kostnadene man plikter å erstatte følger av inkassosatsen og størrelsen på kravet. Inkassosatsen fastsettes årlig av Justisdepartementet. Per 01.01.2017 er inkassosatsen **kr. 700**. Man finner en oppdatert oversikt over satsene på www.forbrukerradet.no.

Dersom kreditor selv står for inndrivelsen, er kostnadene som følger:

- Purring/inkassovarsel – 1/10 av inkassosatsen
- Betalingsoppfordring – 3/10 av inkassosatsen

Kreditor kan imidlertid kun ta betalt for:

- To purringer og en betalingsoppfordring, eller
- en purring, et etterfølgende inkassovarsel og en betalingsoppfordring.

Dersom kreditor setter bort inndrivningen til et inkassobyrå, er kostnadene som følger:

- Kostnadene følger av maksimalsatsene. Kreditor kan normalt kreve erstattet maksimalsatsene, men ikke erstatning utover disse.
- Maksimalsatsene er forskjellige avhengig av om det er en "enkel" eller "tung" sak. En sak regnes som "tung" dersom fristen i betalingsoppfordringen blir oversittet med mer enn 28 dager.

Maksimalsatsene:

Hovedkravets størrelse på forfallstidspunktet avgjør hvor mye kreditor eller inkassoselskapet kan kreve i inkassosalærer (se tabellen på neste side). Er for eksempel hovedkravet på kr 5 000 og det er en "tung" sak, blir erstatningen 2 ganger inkassosatsen.

For krav t.o.m.	Enkel	Tung
2 500	0,5 x inkassosatsen	1 x inkassosatsen
10 000	1 x inkassosatsen	2 x inkassosatsen
50 000	2 x inkassosatsen	4 x inkassosatsen
250 000	4 x inkassosatsen	8 x inkassosatsen
Over 250 000	8 x inkassosatsen	16 x inkassosatsen

Tabellen gjelder krav som er forfalt *etter* 01.01.2010.

Man kan få tilsendt flere brev og inkassovarsler som ikke oppfyller kravene nevnt i pkt 3.1. Kreditor eller inkassator kan ikke ta seg betalt for disse.

Dersom flere månedsinnbetalinger i et løpende avtaleforhold misligholdes (se pkt. 1.1), kan ikke inkassobyrået kreve salær for hvert månedsavdrag. Man kan da kreve at inkassobyrået slår sammen alle månedskravene til et krav som de kan kreve salær for.

3.3 God inkassoskikk - inkassoloven § 8

Kravet om god inkassoskikk innebærer at kreditor og inkassator ikke kan bruke metoder som utsetter skyldneren for urimelig påtrykk, skade eller ulempe.

Dette vil normalt være i strid med god inkassoskikk:

- å gi villedende opplysninger om faktiske forhold eller rettsregler av betydning
- å varsle om rettslige skritt dersom det på forhånd er klart at slike skritt ikke vil bli tatt
- å inndrive åpenbart grunnløse eller omtvistede krav ved ordinær inkasso
- å bedrive krenkende personlig oppsøking
- å oppføre seg truende eller på annen måte utsette skyldneren for urimelig påtrykk eller ulempe
- å kreve for høye inkassosalærer

Konsekvensene av brudd på god inkassoskikk er at hele eller deler av omkostningene ved inndringen faller bort. Selve kravet faller ikke bort.

3.4 Finansklagenemda

Dersom man mener at et inkassoselskap har handlet i strid med god inkassoskikk, kan man klage til Finansklagenemda.

Man kan ikke klage på kreditorer som driver inkasso selv eller advokater som driver inkasso.

Klagen må være skriftlig. Man finner klageskjema og mer informasjon på <http://finkn.no>.

Før man klager må man først ha tatt opp saken med inkassoselskapet, og mottatt endelig avslag på denne klagen. Dokumentasjon for klagebehandlingen i selskapet skal vedlegges klagen til nemnda.

Nemdas vedtak er rådgivende. Det vil si at inkassoselskapet ikke er bundet til å følge vedtaket, men ofte vil de gjøre dette.

4. Rettslig inndrivelse - tvangsfullbyrdelse

Rettslig inndrivelse ("rettslig inkasso") er innkreving av pengekrav ved hjelp av offentlige myndigheter som namsfogden eller domstolene. Både offentlige og private krav kan inndrives, og det gjøres ved såkalt tvangsfullbyrdelse. Det vanligste er å trekke i lønn eller trygd ved såkalt utleggstrekk. Det kan også tas pant i eiendeler som hus, leilighet og bil ved utleggspant. Pant er en måte å få sikkerhet for kravet på, som innebærer at kreditor kan kreve eiendelen tvangssolgt for å få dekket sitt krav.

Tvangsfullbyrdelse utføres av namsfogden eller av særnamsmenn. Namsfogden er enten et eget namsfogdskontor eller lensmannen. Flere større byer, deriblant Oslo og Bergen, har et eget Namsfogdsembete (Namsfogden). De ulike særnamsmennene er Staten Innkrevingsentral (SI), Arbeids- og velferdsetatens Innkrevingsentral (NAVI) og Kemneren.

Tvangsfullbyrdelse reguleres av tvangsfullbyrdelsesloven.

Namsfogden har veiledningsplikt etter tvangsfullbyrdelsesloven § 5-3 annet ledd. Andre særnamsmenn har veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. Det vil si at man når som helst kan henvende seg til namsfogden for å få informasjon og veiledning om hvordan tvangsfullbyrdelsen foregår.

Man kan også finne mer informasjon om namsfogdens virksomhet på nettstedet www.politi.no.

4.1 Tvangsgrunnlag

For å kunne ta utleggstrekk eller utleggspant må kreditor etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 ha et tvangsgrunnlag. Tvangsgrunnlaget er selve grunnlaget for tvangsfullbyrdelsen av pengekravet. De vanligste tvangsgrunnlagene er dommer, ubestridte påkrav, eller eksigible gjeldsbrev.

Ubestridte krav:

- for at et ubestridt krav skal være tvangsgrunnlag, må kreditor først sende skyldneren et skriftlig påkrav. Et påkrav er et krav fra kreditor til debitor om å betale gjeld. I påkravet må det spesifiseres hvor stort beløp som skal betales, og hva som er grunnlaget for kravet.
- ethvert uimotsagt og misligholdt krav kan kreditor oversende direkte til namsfogden for tvangsinnndrivelse. Dersom skyldneren reiser innsigelser mot kravet, må saken behandles i forliksrådet før kreditor kan gå til tvangsinnndrivelse (se punkt 4.2).

Andre tvangsgrunnlag kan være:

- dom eller kjennelse fra f.eks. forliksrådet eller tingretten som fastslår at man skylder et bestemt beløp.
- forenklet forelegg, typisk ilagt og vedtatt ved en trafikkforseelse.
- eksigible gjeldsbrev (gjeldsbrev som inneholder bestemmelse om at det i seg selv er et tvangsgrunnlag, og er bekreftet av to vitner).
- krav som etter særlig lovbestemmelse er tvangsgrunnlag. Eksempelvis ubetalt skatt.

4.2 Forliksrådet

Dersom kreditor ikke har tvangsgrunnlag fordi kravet er bestridt, må kreditor ta saken inn for forliksrådet. Formålet med en behandling i forliksrådet, er at partene skal få løst saken ved mekling eller dom rimeligere enn i domstolene. Forliksrådene behandler ikke tvister mellom en privatperson og offentlig myndighet. Offentlige kreditorer vil ofte ha tvangsgrunnlag med hjemmel i lov.

Forliksrådene behandler saker etter reglene i tvisteloven kapittel 6. Forliksrådene har plikt til å gi veiledning til blant annet hvordan man skriver et tilsvarende, jf. tvisteloven § 6-4 første ledd.

Hver kommune har et eget forliksråd. Dersom en kreditor ønsker å få kravet sitt behandlet i forliksrådet, skal kreditor sende forliksklage til forliksrådet i kommunen der man har fast bosted.

4.2.1 Tilsvarende

Når forliksrådet har mottatt forliksklagen, vil klagen forkynnes sammen med en oppfordring til å svare (gi tilsvarende) innen to uker, jf. tvisteloven § 6-4 første ledd. Dersom man er uenig i kravet, er det svært viktig at man gir tilsvarende innen fristen. Hvis man ikke svarer, kan forliksrådet avsi fraværdom. Dette betyr at forliksrådet i avsier dom i samsvar med kreditors påstand, som gir kreditor tvangsgrunnlag for sitt krav, med mindre kreditors påstand fremstår som åpenbart uriktig, jf. tvisteloven § 16-10 annet ledd.

4.2.2 Saksomkostninger

En behandling i forliksrådet koster ett rettsgebyr (R), som per 01.01.2018 er på kr. 1 130,-. Det er klager (kreditor) som må betale dette gebyret, men det kan kreves dekket av innklagede (skyldneren), jf. tvisteloven § 6-13. Dersom kravet tidligere har gått til inkasso, kan kreditor kreve det påløpte inkassosalæret, i tillegg til ett rettsgebyr for utarbeidelse av klagen. Dersom kravet ikke har gått til inkasso, kan kreditor kreve inntil fire ganger rettsgebyret for saksforberedelse. Legg merke til at rettsgebyret fastsettes årlig og at beløpet dermed kan endre seg.

Dersom man er enig i kravet, men ikke kan betale, kan det være lurt å unngå en unødvendig forliksrådsbehandling. Man kan f.eks. foreslå for kreditor å signere et gjeldsbrev, slik at kreditor ikke trenger en forliksdom som tvangsgrunnlag.

4.2.2 Møte og dom

Dersom man i tilsvaret oppgir at man bestrider kravet, vil forliksrådet innkalle partene til møte. Hvis ikke dette skjer innen tre måneder etter forkynnelsen, kan man kreve innstilling av saken, jf. tvisteloven § 6-11.

Det er svært viktig å være oppmerksom på at man har møteplikt i forliksrådet, jf. § 6-6. Dersom man ikke møter, kan forliksrådet avsi fraværdom, slik at motparten får tvangsgrunnlag for sitt krav. Forliksrådet kan imidlertid ikke avsi fraværdom hvis kreditors påstand fremstår som åpenbart uriktig, jf. tvisteloven § 16-10 annet ledd.

Formålet med forliksrådets møtebehandling, er at partene skal mekle og forsøke å komme til enighet. Forliksrådet har tre medlemmer, som vanligvis ikke er jurister. Begge parter gis anledning til å fremme sitt syn på saken, og til å imøtekomme motpartens påstander.

Kommer ikke forlik i stand, kan forliksrådet avsi dom dersom tvistesummen er under 125 000 og hvis minst én av partene krever det, jf. tvisteloven § 6-10. Dersom tvistesummen er over 125.000, må begge parter samtykke dersom forliksrådet skal kunne avsi dom. Dommen fra forliksrådet er da tvangsgrunnlag for den videre tvangsfullbyrdelsen av kravet. Dommen fra forliksrådet kan overprøves ved søksmål til tingretten.

4.3 Gjennomføring av utleggsforretning

Gjennomføringen av en utleggsforretning reguleres av tvangsfullbyrdselsesloven kap. 7.

Når kreditor har sendt sitt krav til namsfogden for tvangsfullbyrdelse, vil namsfogden sende et varsel om utleggsforretning. Varselet inneholder opplysninger om kravets størrelse, grunnlag, samt tidspunkt for gjennomføring av utleggsforretningen. Varselet inneholder også en tidsfrist for å komme med innsigelser til grunnlaget for utleggstrekket.

Sammen med varselet, følger et skjema kalt "Økonomiske opplysninger". Det er svært viktig at dette skjemaet fylles ut, og returneres til namsfogden før utleggsforretningen gjennomføres. Hvis ikke namsfogden har opplysninger om hvilke faktiske utgifter man har, legges kun en standardsats til grunn, og utleggsforretningen kan bli avholdt på feil grunnlag. Man må også opplyse om eventuelt andre trekk som foretas av særnamsmenn, som for eksempel NAV Innkreving og Statens innkrevingsentral.

4.3.1 Utleggstrekk

Dersom namsfogden finner at man har lønn eller trygd utover det som trengs for å dekke livsopphold (se 4.3.2), kan det vedtas utleggstrekk. Utleggstrekkets størrelse fastsettes av namsfogden. Et trekk varer maksimalt to år av gangen. Er ikke kravet nedbetalt etter to år,

kan imidlertid kreditor begjære nytt trekk som kan løpe i inntil to nye år. Det er arbeidsgiver eller NAV som trekker i skyldners lønn eller trygd.

Det kan løpe flere trekk til ulike kreditorer på en gang. Utgangspunktet er at den kreditor som først begjærer tvangsfullbyrdelse, får førsteprioritet. Det er likevel noen krav som etter lov uansett får bedre prioritet uavhengig av om andre kreditorer allerede har begjært trekk, f.eks. bidragsgjeld, erstatningskrav eller skattekrav.

4.3.2 Livsopphold

Utleggstrekket kan ikke være større enn at skyldner sitter igjen med nok lønn etter skatt til å dekke utgifter til rimelig husleie og livsopphold. Dette følger av dekningsloven § 2-7. Dersom man ikke har høyere inntekter enn til å dekke eget livsopphold, kan det ikke foretas et utleggstrekk.

Namsmennene i de ulike distriktene forholder seg i stor grad til veiledende livsoppholdssatser fastsatt av Barne- og Likestillingsdepartementet. Det er likevel viktig at man gir namsfogden opplysninger om de faktiske utgifter til livsopphold og husleie, samt dokumentasjon på utgiftene. Namsfogden vil foreta en helhetsvurdering av hvor mye man trenger for å dekke livsoppholdet, på bakgrunn av dokumentasjonen man har sendt inn.

Veiledende livsoppholdssatser under utleggstrekk fastsettes av Barne- og Likestillingsdepartementet i *Forskrift om livsoppholdssatser ved utleggstrekk og gjeldsordning*. Legg merke til at satsene endres årlig. For året 2017 var satsene:

Livsopphold til voksne ved utleggstrekk i (2017):

Enslig skyldner	kr. 8 463,- per md.
Gift/samboende skyldner	kr. 7 165,- per md.
Skyldner som forsørger ektefelle/samboer	kr. 14 331,- per md.

I tillegg har forskriften egne satser for livsopphold til barn, utgifter til samvær med barn og boutgifter.

4.3.3 Klage på utleggstrekk

Dersom man mener man blir trukket for mye, kan man klage på utleggstrekket. Man har rett til å klage så lenge utleggstrekket varer. Utleggstrekk kan ikke være større enn at skyldner sitter igjen med nok nettolønn til å dekke rimelig husleie og livsopphold. På neste side følger et eksempel på hvordan en slik klage kan se ut.

Forslag til klage på utleggstrekk

Ditt navn

Adresse

Sted:.... Dato:.....

Adresse til rette instans

KLAGE PÅ UTLEGGSTREKK, NAVN - FØDSELSNUMMER XXXXXX XXXX

I henhold til dekningsloven § 2-7, 1. ledd, kan utlegg bare tas i skyldnerens lønn ”i den utstrekning lønnen overstiger det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand”.

Jeg blir til sammen trukket kr. xxxx,- per måned i min lønn, se vedlagt lønnslipp. *Skriv så videre om man er enslig, gift og om man har barn. Skriv også hvor mye man betaler i boutgifter og legg ved dokumentasjon.*

Inntekter og utgifter:

Inntekt:

Brutto inntekt	kr. xxxx,-
<u>Skatt</u>	<u>kr. xxxx,-</u>
<u>Sum netto inntekt:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>

Utgifter:

Utgifter til livsopphold	kr. xxxx,-
Boutgifter	kr. xxxx,-
Utleggstrekk	kr. xxxx,-
<u>Sum utgifter:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>

Sum inntekter:	kr. xxxx,-
<u>Sum utgifter:</u>	<u>kr. xxxx,-</u>
Differanse:	kr. – xxxx,-

Utgiftene mine overstiger inntektene mine med kr. xxxx,- og trekket må derfor falle bort eller settes ned.

Håper på snarlig svar.

Vennlig hilsen

signatur

4.3.4 Utleggspant

Det kan tas dekning i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren og som kan omgjøres i penger, jf. dekningsloven § 2-2, deriblant utleggspant. De vanligste eiendelene å ta pant i er hus, leilighet eller bil. Enkelte gjenstander kan det ikke tas utleggspant i, for eksempel personlige eiendeler som klær, innbo og annet utstyr som skyldneren trenger i hjemmet.

4.3.5 Tvangssalg

For tvangssalg av både fast eiendom og løsøre må det foreligge et tvangsgrunnlag (se pkt. 4.1) som er tvangskraftig (kravet må bl.a. være misligholdt). Videre må kreditor ha pant i eiendelen han ønsker å få tvangssolgt. Pant kan han ha fått gjennom tidligere avtale, lovbestemmelser (legalpant) eller utleggsforretning, såkalt utleggspant.

Dersom namsfogden tar kreditors begjæring om tvangssalg til følge, skal skyldneren gis 2 ukers frist til å uttale seg om forholdet når det dreier seg om løsøre, og 4 uker dersom det dreier seg om eiendom.

Det er ingen nedre grense for hvor stor verdi et krav må ha for å kunne starte et tvangssalg. For å sette dette på spissen: et krav på 1 krone kan i teorien utløse et tvangssalg av en bolig verdsatt til 10 000 000 kroner.

Også ideelle andeler i fast eiendom eller løsøre kan kreves tvangssolgt. Dette kan imidlertid reise mer kompliserte sameierettslige spørsmål, og slike salg kan derfor være en lite praktisk løsning for kreditor.

Dersom tvangssalget ikke kan unngås, bør man vurdere å inngå en avtale med kreditor om at man gjennomfører salget selv. Ettersom en kjøper ved et tvangssalg ofte vil ha dårligere rettigheter enn ellers, gjennomføres slike salg gjerne under alminnelig markedspris. Jo høyere pris man får, jo mer gjeld får man slettet, og utgjør gjelden bare en del av verdien, blir man sittende igjen med et større restbeløp.

4.4 Omkostninger

Dersom kreditor krever det, skal skyldneren (saksøkte) dekke alminnelige sakskostnader ved tvangsfullbyrdelse så lenge de er nødvendige, jf. tvangsfullbyrdsloven § 3-1. Slike kostnader kan for eksempel være gebyrer, kreditors utgifter til juridisk bistand og kreditors egne utgifter eller eget tap. Saksomkostningene inndrives sammen med kravet. Namsfogden fastsetter gebyr med utgangspunkt i et grunngebyr kalt "rettsgebyr" (R), som per 01.01.2018 er på kr.1 130,-. Gebyrer som påløper ved utleggsforretning og tvangssalg er bl.a. følgende:

- Begjæring om utleggsforretning: 1,7 R = kr. 1 921,-
- Avholdt tvangssalg av løsøre: 5,1 R = kr. 5 763 ,-
- Avholdt tvangssalg av fast eiendom: 24,3 R = kr. 27 459,-

I tillegg kan det kreves dekket andre nødvendige utgifter som for eksempel kostnader ved flytting eller oppbevaring av innbo ved salg av fast eiendom.

En oppdatert gebyrliste finner man på www.politi.no.

4.5 Betalingsanmerkning

Dersom det har gått 1 måned siden kreditor tok rettslige skritt for å kreve inn kravet sitt (for eksempel ved å sende forliksklage, eller utleggsbegjæring), kan inkassosaken registreres hos kredittopplysningsfirmaene. Dette innebærer at andre som foretar en kredittsjekk på ditt navn, vil få informasjon om en uoppgjort inkassosak, og man vil sannsynligvis ha problemer med å få innvilget ny kreditt, eller et nytt lån.

Merk at dersom man er uenig i kravet (kravet er "omtvistet"), kan saken ikke registreres med en betalingsanmerkning. Dersom kravet blir betalt, skal anmerkningen slettes så fort som mulig.

5. Fremgangsmåter for å løse gjeldsproblemer

I denne delen finner man forslag til hvordan man kan gå frem for å prøve å løse problemer, samt maler på brev. Det finnes ingen regler for hvor mange ganger og på hvilken måte man bør henvende seg til kreditorene. Man kan velge å henvende seg muntlig eller be om et møte dersom man synes at dette er lettere enn å skrive brev.

Synes man det er vanskelig å løse gjeldsproblemene, kan man kontakte en økonomisk rådgiver i kommunen. Alle kommuner skal ha et tilbud om råd og veiledning til personer med økonomiske problemer. I de fleste kommuner finnes dette tilbudet hos NAV.

Når man skylder penger er utgangspunktet at kreditorene har rett til å kreve pengene. Hvis man har betalingsproblemer, er det viktig at man tar kontakt med kreditorene sine. Jo tidligere man tar kontakt, jo bedre er det. Man må vise at det er betalingsmulighetene som er begrenset, ikke betalingsviljen. Det er derfor viktig at man har oversikt over gjelden sin og den økonomiske situasjonen, slik at man vet hva man kan tilby og hva man kan forhandle med.

- Hvis man ikke har oversikt over gjelden, bør man begynne å lese fra punkt 5.1.
- Har man oversikt over gjelden, men ikke inntekter og utgifter, kan man begynne å lese fra punkt 5.2 og utover.
- Har man oversikt over gjelden og økonomien, kan man gå rett til punkt 5.3 hvor alternative løsninger med brevmaler er skissert.

5.1 *Hvordan skaffe oversikt over egen gjeld*

- Tenk over hvem man kan skylde penger. Inkassobyråer? Telefonselskaper? Banker? Strømselskaper? Løpende utgifter?
- Ta vare på og åpne all post, for på den måten å få oversikt over kravene.
- Hvis man er usikker på om man skylder noen penger, ring eller send brev til mulige kreditorer og spør om det eksisterer krav og hva som har skjedd med dem. Pass på å presisere at henvendelsen ikke er en erkjennelse av gjeld.
- Virke Inkasso organiserer mange norske inkassobyråer, og tilbyr en overføring av gjeldsforespørsel til flere av disse. En slik forespørsel kan sendes fra nettsidene til Virke. Tjenesten er gratis, men krever tilgang til bankID.
- Dersom man lurer på om man har gjeld til staten, kan man kontakte NAV Innkreving, Statens Innkrevingsentral og kemneren.
- Lag en gjeldsoversikt, se skjema på side 23.

Fra: _____

Adresse: _____

Postnr og sted: _____

Sted og dato: _____

Til: _____

Adresse: _____

Postnr og sted: _____

OVERSIKT OVER MIN EVENTUELLE GJELD

Fødselsnr.: _____

Saksnr.: _____

I forbindelse med at jeg arbeider med et forslag til betalingsordning, ønsker jeg å få en samlet oversikt over min gjeld. Jeg ønsker å vite om dere mener jeg har gjeld hos dere. Dersom dere mener at dette er tilfellet, ber jeg om å få oversendt opplysninger om gjeldsposten, herunder opplysninger om saldo, avtalte nedbetalingsvilkår og ordinær rentesats. Kopi av gjeldsbrev eller andre rettslige grunnlag for kravet bes også oversendt. Jeg ønsker videre om en spesifisering av hvilke deler av gjelden som utgjør hovedstol, renter og omkostninger. Jeg ber også om grunnlaget for disse rentene og omkostningene. I tillegg ønsker jeg en oversikt over hvilke innbetalinger som er foretatt.

Det er viktig for meg å få en tilbakemelding på denne henvendelsen snarest mulig.

Dette brevet er ingen erkjennelse av gjeld.

Vennlig hilsen

Signatur

GJELDISOERSIKT

Kreditor	Inkassoselskap	Saksnr	Hovedstol	Rente	Omkostn	Total	Dato / info
		SUM					
						TOTAL SUM	

5.2 Hvordan lage oversikt over egen økonomi

Det første man må gjøre, er lage en oversikt over inntekter og utgifter. På den måten finner man ut hvor mye man kan nedbetale på gjelden.

Inntekter er ikke bare lønnsinntekter, men også arbeidsledighetstrygd, sykepenger, uføretrygd og lignende.

Utgiftsposter som kreditor bør ta hensyn til, er rimelige boutgifter og utgifter til det daglige livsopphold. Hva som er rimelige boutgifter, vil variere avhengig av om man er gift eller enslig, og om man har barn.

Utgifter til det daglige livsopphold er en betegnelse på det beløpet man har krav på å beholde hver måned, og som skal dekke alle nødvendige utgifter til for eksempel mat, klær, forsikring, strøm og telefon. Det finnes veiledende satser for livsopphold som er fastsatt av det offentlige, og de vil være forskjellige avhengig av om man er gift, enslig eller om man har barn. Satser for livsopphold ved utleggstrekk, finner man under pkt. 4.3.2.

Eksempel på regnestykke over hva en tenkt person, kalt for Peder Ås, kan betale på gjelden i måneden:

Peder Ås er uførepensjonist. Han leier bolig.

Inntekter pr. måned:

Uførepensjon	kr	20 000,-
- Skatt	kr	3 300,-
Sum inntekter	kr	16 700,-

Utgifter pr. måned:

Husleie	kr	7 000,-
Livsopphold	kr	8 463,-
Sum utgifter	kr	15 463,-

Inntekter minus utgifter: kr 1 237,-

Peder Ås har altså kr 1 237,- igjen til fordeling på alle sine kreditorer. Det er dette beløpet Peder kan betale på gjelden hver måned, og vil være utgangspunktet for forhandlinger med kreditorene.

5.3 Når man har oversikt over den økonomiske situasjonen

Ta kontakt med kreditorene og opprett en dialog. Man har selv et ansvar for å kontakte kreditorene og få orden på situasjonen.

Forklar hva slags situasjon man er i og kom med forslag til en løsning. Forslaget må være realistisk ut i fra egen økonomisk situasjon. De fleste kreditorer setter pris på at skyldner viser betalingsvilje.

Løsningsforslagene nedenfor innebærer en erkjennelse av gjelden. Dersom man mener man ikke skylder penger, må man *bestride* kravet, og ikke inngå i forhandlinger med kreditor.

Det er en rekke mulige løsningsforslag man kan forhandle med:

- **Betalingsutsettelse:** Man kan be om dette for en kortere eller lengre periode dersom man i dette tidsrommet har lav betalingsevne. Kreditor vil ofte gå med på dette mot at rentene fortsatt vil løpe eller at man underskriver et gjeldsbrev. Dette vil derfor ikke være noen langsiktig løsning på de økonomiske problemene. Man bør forklare kreditor hvorfor man er midlertidig ute av stand til å betale, og hvorfor man vil ha mulighet til å betale på et senere tidspunkt. Forslag til brev finnes under pkt. 5.3.1.
- **Frysing av renter:** Det er vanlig å be om både betalingsutsettelse og frysing av renter samtidig. Som nevnt er det gjerne vanskelig å få fryst rentene, og det vil derfor ofte være enklere å få slettet renter i etterkant, for eksempel etter at man har betalt hele hovedstolen. Forslag til brev, som er det samme som for betalingsutsettelse, finnes under pkt. 5.3.1.
- **Nedbetalingsordning:** Man kan foreslå både høyere og lavere månedlige beløp som går til nedbetaling av kravet. Pass på at det man foreslår er mulig å gjennomføre. Det er som regel mulig å reforhandle en nedbetalingsavtale. For mer om nedbetalingsavtale, se under pkt. 5.3.3.
- **Tilbud om endelig oppgjør:** Har man muligheten, kan man foreslå endelig oppgjør. Det kan foreslås på både store og små beløp. Det er vanlig å foreslå at man betaler hovedstolen mot at renter og omkostninger slettes. Man kan også foreslå å betale størsteparten av hovedstolen mot at det resterende slettes. Ring gjerne kreditor og hør om mulighetene eller hva de er villig til å gå med på, før man sender et brev. Forslag til brev finnes under pkt. 5.3.2.
- **Refinansiering:** Eier man bolig som ikke er fullt belånt, kan det lønne seg å ta opp et nytt lån på huset eller øke lånet man har for å dekke gjelden. Dette må vurderes og avgjøres sammen med banken.

- **Sletting av småkrav:** Har man mange små hovedkrav (ca. kr. 1 000,-), går det an å be om sletting av disse. Det er opptil kreditor om vedkommende vil gå med på det eller ikke. Jo eldre og mindre kravene i forhold til resterende gjeldsbyrde er, jo større er mulighetene for å få slettet kravet.
- **Offentligrettslige krav:** For enkelte krav til det offentlige, for eksempel staten eller en kommune, finnes det egne regler for nedbetalingsordninger, rentefrys og ettergivelse. Den som krever inn pengene, kan veilede rundt dette.
- **Gjeldsordning:** Dette er ment som en siste utvei ut av gjeldsproblemene. Det er strenge vilkår som må være oppfylt for å få gjeldsordning, se nærmere under kap. 6.

5.3.1 Forslag til søknad om betalingsutsettelse og rentefrys

Ditt navn

Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn

Adresse

Jeg,, har en gjeld hos dere på kr som stammer fra

(Her kan man skrive hvorfor man ikke har mulighet til å betale, f.eks. arbeidsledighet, sykdom eller andre grunner). På grunn av dette er det for tiden vanskelig for meg å kunne betale deres krav. For å forhindre at gjelden vokser meg over hodet, ønsker jeg betalingsutsettelse og frysing av renter.

Jeg håper at dere tar min anmodning til følge, og at betalingsutsettelse og frysing av renter innvilges til

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: Bekreftelse for arbeidsledighet/legeattest, soningsattest, eller annet som bekrefter det man har sagt ovenfor.

5.3.2 Forslag til tilbud om endelig oppgjør

Ditt navn

Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn

Adresse

TILBUD OM ENDELIG OPPGJØR I SAK NR XXXXXX

Jeg viser til tidligere korrespondanse i saken (*dersom man har hatt det*). Jeg har et gjeldskrav hos dere på kr. xx.

Jeg er villig til å tilby dere kr. xx som fullt og endelig oppgjør.

Jeg har vært i kontakt med dere flere ganger hvor jeg har fortalt om min gjeldssituasjon. (*Fortell hvorfor man har økonomiske problemer, f.eks. at man er syk og derfor ikke får jobbet og hatt den inntekten man hadde før*).

Jeg har ikke, og vil ikke senere få mulighet til å betale deres krav fullt ut. Et endelig oppgjør vil derfor være en god løsning for dere. Dere vil spare mye tid og ressurser dersom dere slipper å kreve inn et beløp det er lite sannsynlig at dere vil få innbetalt.

Jeg tilbyr med dette et endelig oppgjør. Jeg betaler kr. xx til dere innen YY.YY.YYYY. Etter innbetalingen slettes resten av kravet Dere har mot meg.

Håper på positiv og rask tilbakemelding.

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: Bekreftelse for arbeidsledighet/legeattest eller annet som bekrefter det man har sagt ovenfor.

5.3.3 Nedbetalingsavtale

I de fleste tilfellene vil en nedbetalingsavtale være det mest aktuelle for å få orden på gjelden. Et forslag til nedbetalingsavtale bør omfatte alle kreditorene, og bør inneholde en oversikt over månedlige inntekter og utgifter. Det er først når man har en oversikt over hvor mye man kan betale hver måned, at man kan forsøke å få til en nedbetalingsavtale.

Når man vet hvor stor disponibel inntekt man har etter fradrag for faste utgifter, kan man komme med et forslag om nedbetaling til kreditorene. Forslaget til nedbetalingsavtale kan enten være å tilby et like stort beløp til hver kreditor, eller at hver kreditor får en forholdsmessig andel hver av den disponible inntekt. Den forholdsmessige delen regnes ut fra hvor stor gjeld man har til hver enkelt kreditor. Dermed vil en kreditor man skylder kr. 20 000,- få dobbelt så mye som en kreditor man skylder kr. 10 000,-.

Det er viktig at man kommer med et forslag man har mulighet til å holde. Dersom man ikke overholder sin egen nedbetalingsavtale, vil kreditorene være mindre velvillige til å inngå en slik avtale senere.

På neste side ser man et eksempel på et forslag til nedbetalingsavtale der kreditorene får forholdsmessig dekning. Et slikt brev bør man sende til alle kreditorene. Sammen med brevet bør man legge ved en gjeldsoversikt (se punkt 5.1), samt en kopi av siste lønsslipp/trygdeutbetaling.

Ditt navn
Adresse

Sted:....Dato:.....

Kreditors navn
Adresse

FORSLAG TIL NEDBETALINGSAVTALE

Jeg,, har en gjeld hos dere på kr som stammer fra
Samlet er gjelden min på kr....., fordelt på ... (*antall*) kreditorer (se vedlagt gjeldsoversikt).

(Her kan man skrive hvorfor man ikke har hatt mulighet til å betale som først avtalt, f.eks. arbeidsledighet, sykdom eller andre grunner. Skriv kort om din situasjon i dag, arbeid, inntekt, utgifter, osv).

Jeg har på grunn av dette ikke hatt mulighet til å betale min gjeld som først avtalt. Jeg vil med dette fremsette forslag til ny nedbetalingsavtale, for å få orden på gjelden min.

Økonomisk oversikt

Inntekter pr måned:

Lønn	kr.	20 035,-
Skatt	kr.	3 300,-
Sum inntekter	kr.	16 735,-

Utgifter pr måned:

Husleie	kr.	7 272,-
Livsopphold	kr.	8 463,-
Sum utgifter	kr.	15 735,-

Sum disponibel inntekt (inntekter minus utgifter)	kr.	<u>1 000,-</u>
--	-----	----------------

Oversikten over viser at jeg har kr. 1 000,- disponibelt til fordeling hver måned. Jeg setter

med dette frem et forslag om å fordele overskuddet forholdsmessig på mine kreditorer.

	Kreditor / Inkassator	Totalgjeld	% av totalgjeld	Til fordeling
1.	Kreditt AS	10 000,-	25 %	250,-
2.	Bank AS	20 000,-	50 %	500,-
3.	<i>Inkasso AS</i>	<i>10 000,-</i>	<i>25 %</i>	<i>250,-</i>
	Totalt	40 000,-		1 000,-

Min gjeld til (f.eks. *Inkasso AS*) utgjør (f.eks. 25 %) av min totale gjeldsbyrde. Mitt forslag til en nedbetalingsavtale innebærer at jeg betaler 25 % av min disponible inntekt til *Inkasso AS*. (Dette avsnittet er et eksempel på hvordan man kunne fremsatt et forslag til kreditoren "Inkasso AS").

Forslaget til nedbetalingsavtale er sendt til alle mine kreditorer. Jeg håper at dere aksepterer mitt forslag, og at nedbetalingsavtalen innvilges. Jeg ber med dette om at dere sender ut giro på kr..... (f.eks. kr. 250,-) hver måned, fra (dato).

Vennlig hilsen

Signatur

Vedlegg: 1) Bekreftelse for arbeidsledighet/ legeattest eller annet
 2) Gjeldsoversikt
 3) Lønsslipp / trygd, sosialstønadsvedtak, e.l.

5.4 Frivillig kredittvurderingssperre

De fleste profesjonelle som yter kreditt sjekker alltid en potensiell kundes kredittverdighet før en avtale inngås. Dersom man ønsker det, kan man registrere seg selv med en sperre for slike kredittvurderinger. En kredittlyter som forespør en kredittvurdering av vil da kun få vite at man er sperret for dette. I praksis vil det føre til at kreditt sjeldent blir innvilget.

En kredittvurderingssperre kan være svært nyttig for de som opplever det som vanskelig å unngå å stifte ny gjeld. Det samme gjelder dersom man er bekymret for ID-tyveri og vil hindre at noen tar opp kreditt i sitt navn.

Man kan når som helst oppheve kredittvurderingssperren.

For å opprette en kredittvurderingssperre må man kontakte alle kredittopplysningsbyråene direkte og be om dette. Det er datatilsynet som til en hver tid bestemmer hvem som har konsesjon til å foreta kredittvurderinger av privatpersoner, og man kan få en oppdatert oversikt ved å ringe dem eller konsultere deres nettsider.

Alle kredittopplysningsbyråene tilbyr en mulighet for å opprette kredittvurderingssperre på sine nettsider. Har man ikke mulighet til dette bør man sende dem en skriftlig anmodning per post hvor man vedlegger kopi av legitimasjon.

I skrivende stund (høst 2017) er det fire byråer som har konsesjon til å gjøre kredittvurderinger av privatpersoner i Norge:

Experian AS

Postboks 5275 Majorstuen
0303 Oslo

Creditsafe

Creditsafe Norge
Box 320
412 50 Göteborg
Sverige

Evry

Postboks 4
1330 Fornebu

Bisnode

Bisnode, avd. Databank
Postboks 1419 Vika
0115 Oslo

Dersom man har flere spørsmål vedrørende kredittopplysning og betalingsanmerkninger, kan man ta kontakt med Datatilsynet.

6. Gjeldsordning

6.1 *Hva er en gjeldsordning?*

En gjeldsordning er et alternativ til personlig konkurs, og blir også kalt "gjeldssanering". Formålet med gjeldsordningen er å gi personer med alvorlige gjeldsproblemer en mulighet til å få kontroll over sin egen økonomi. Ordningen skal sikre at skyldneren innfrir sine forpliktelser så langt det er mulig. Dette innebærer at skyldneren i en (bestemt) tidsperiode betaler så mye som mulig, og som hovedregel slettes den resterende gjelden etter periodens utløp. Denne perioden er normalt på 5 år. Betalingen til kreditorene skal i utgangspunktet skje forholdsmessig; det vil si at det skal betales dobbelt så mye til en kreditor man skylder kr. 20 000, som til en kreditor man skylder kr. 10 000. Noen krav kan imidlertid være såkalte «prioriterte krav», som innebærer at de skal betales før de andre. Dette er typisk gjeld til det offentlige, som for eksempel ubetalte skattekrav, bøter, regresskrav for voldsoffererstatning, tilbakebetalingskrav til NAV eller gjeld til lånekassen.

Det koster ingenting å få gjennomført en gjeldsordning, men det er nokså strenge vilkår som må være oppfylt (se pkt. 6.2.1). I gjeldsordningsperioden kan man beholde penger som er nødvendig til livsopphold, f.eks. penger til mat, klær og husleie.

Gjeldsordningen er å betrakte som en siste utvei for skyldnere som ellers aldri kunne blitt gjeldsfrie. Man får dermed ytterst sjelden gjeldsordning mer enn én gang.

Etter gjeldsordningsloven må man først selv forsøke å komme til en avtale om gjeldsordning med sine kreditorer, se punkt 6.2.2. Dette kalles "det egne forsøket". I utgangspunktet er det opp til partene hva som avtales i en slik gjeldsordning, men i praksis vil ofte kreditor kun godta et forslag til gjeldsordning som følger reglene i gjeldsordningsloven.

Dersom en eller flere kreditorer avslår forslaget til gjeldsordning, må man ta kontakt med sin lokale namsfogd for å få hjelp til den videre prosessen, og få fastslått en frivillig eller tvungen gjeldsordning. En tvungen gjeldsordning stadfestes av tingretten og må ligge innenfor rammene gjeldsordningsloven setter.

Namsfogden har plikt til å veilede gjennom hele prosessen etter gjeldsordningsloven § 2-2. I tillegg kan man få veiledning hos en økonomisk rådgiver i kommunen, jf. gjeldsordningsloven § 1-5 og sosialtjenesteloven § 4-1.

6.2 *Vilkår for gjeldsordning*

Det foreligger tre hovedvilkår for gjeldsordning. Disse tre er for det første at man er "varig ute av stand" til å oppfylle sine forpliktelser, for det andre at man har foretatt et "eget forsøk" på å komme frem til en utenomrettslig gjeldsordning med sine kreditorer og for det tredje at det ikke foreligger forhold som er til hinder for gjeldsordning. Dersom alle

vilkårene er oppfylte, vil namsfogden åpne såkalt gjeldsforhandling. Åpning av gjeldsforhandling er en forutsetning dersom man skal få til en gjeldsordning med namsfogdens hjelp.

6.2.1 «Ute av stand»

Etter gjeldsordningsloven § 1-3, er det et vilkår at skyldneren er "varig ute av stand" til å oppfylle sine gjeldsforpliktelser. Det stilles ikke krav til en bestemt størrelse på gjelden.

Momenter i "varig ut av stand"-vurderingen:

Ved vurderingen av om skyldneren kan anses som varig ute av stand til å dekke sine forpliktelser, kan følgende momenter vektlegges:

- **Tidsperspektiv:** Det er et krav om at skyldneren innen et rimelig tidsrom ikke kan oppfylle sine forpliktelser. Det betyr at man ikke bare skal vurdere nåværende betalingsevne, men også fremtidig betalingsevne. Vurderingen er dermed todelt. Man vurderer både om skyldneren er ute av stand til å betjene gjelden sin nå, og om denne situasjonen er av en slik karakter at den vil fortsette å være slik i de neste årene.
- **Gjeldsforpliktelser:** Hvilken type gjeld skyldneren har, vil også være av betydning i vurderingen. Noen typer gjeld er ment å betales ned over et lengre tidsrom, som for eksempel et boliglån eller studielån. Andre typer gjeld er mer kortsiktig, som for eksempel forbrukslån som har en mye høyere rente. Dette vil være av betydning for hvor lang tidshorisont som anvendes i vurderingen.
- **Forbigående betalingsvansker:** Arbeidsledighet, permisjon, attføring, lengre sykehusopphold og soning i fengsel er alle situasjoner som i utgangspunktet betraktes som forbigående og ikke varige. En vil derfor normalt anta at skyldneren igjen vil komme i inntektsgivende arbeid. I tillegg vil skyldnerens alder, helsetilstand, sosiale forhold, omsorgsforpliktelser og fremtidige arbeidsmuligheter også være av betydning både i denne vurderingen av situasjonens midlertidige karakter, men også i vurderingen av fremtidsutsiktene generelt.
- **Alder:** Unge skyldnere skal måtte tåle større økonomiske belastninger enn eldre, og det vil derfor være vanskeligere for unge å få en gjeldsordning. Med ung alder menes personer opp til begynnelsen av førtiårene. Skyldnerens unge alder blir ofte vurdert som særlig grunn til å fastsette en gjeldsordningsperiode som er lengre enn lovens hovedregel på fem år. Høy alder (minst 60 år) kan i seg selv være tilstrekkelig begrunnelse for å innvilge frivillig gjeldsordning. Dersom gjeldsordningen skal få reell betydning for skyldneren, bør ikke gjeldsordningen strekke seg for langt inn i alderdommen.
- **Helsetilstand:** Sykdom kan tillegges vekt. Sykdommens art og varighet vil være av betydning. Dersom man er 100 % ufør vil det være et sterkt moment for innvilgelse av gjeldsordning, siden denne tilstanden som regel er varig.
- **Sosiale forhold:** Sosiale forhold kan også tas i betraktning. Det vil typisk være hensyn til barn, men også andre forhold kan tillegges vekt. De sosiale hensyn

må da veies opp mot hensynet til kreditorenes interesse i å få full dekning for kravene sine.

6.2.2 Utenomrettslig gjeldsordning («eget forsøk»)

Etter gjeldsordningsloven § 1-3 må man først selv forsøke å forhandle med kreditorene, såfremt det ikke er grunn til å anta at forhandlinger ikke vil føre frem. Det egne forsøket bør innebære å fremsette et forslag til kreditorene til hvordan man kan nedbetale gjelden. Man bør da forsøke å forklare kreditorene at en gjeldsordning er den eneste måten man kan få orden på gjeldsproblemene. Det egne forsøket bør inneholde:

- Opplysninger om livssituasjon (arbeidssituasjon, utdanning, sivilstatus, helsetilstand, barn m.m.).
- Årsaken til gjeldsproblemene.
- Fremtidsutsikter (arbeid / inntekter, helse).
- Oversikt over inntekter og utgifter, samt dokumentasjon over dette.
- Oversikt over totalgjelden, antall kreditorer og spesifisering over alle krav.

Forslag til løsning må omfatte alle kreditorer og alle krav, og i utgangspunktet ikke forfordele noen kreditorer fremfor andre. De viktigste unntakene fra denne hovedregelen gjelder kreditorer med krav som har tilstrekkelig pantesikkerhet i bolig, skatte- og avgiftskrav, og bidragskrav, som skal betales fullt ut på vanlig måte. Dersom man ønsker veiledning på hvordan en slik avtale kan se ut, kan man kontakte namsfogden.

En gjeldsordning er kommet i stand dersom alle kreditorene går med på forslaget. Dersom en eller flere av kreditorene ikke går med på forslaget, kan man gå til namsfogden og få hjelp til veien videre.

6.2.3 Forhold som utelukker gjeldsordning

Det fremgår av gjeldsordningsloven at ikke alle skyldnere kan få gjeldsordning. Noen omstendigheter som kan utelukke gjeldsordning er:

- Skyldneren har næringsgjeld knyttet til en virksomhet som fortsatt er i drift, eller har uavklarte gjeldsforhold etter en opphørt næringsvirksomhet.
- Skyldnerens bo er under behandling etter konkursloven.
- Det finnes uavklarte økonomiske forhold som vil vanskeliggjøre en gjeldsordning.
- Skyldneren har opptrådt illojalt overfor sine kreditorer, eller gitt uriktige eller villedende opplysninger til namsmyndighetene.

Man kan heller ikke få gjeldsordning dersom dette vil virke ”støtende” for andre skyldnere eller samfunnet for øvrig, jf. gjeldsordningsloven § 1-4. Forhold som kan føre til at en gjeldsordning vil anses som støtende kan være:

- Omstendighetene ved gjeldsstiftelsen eller skyldnerens senere disposisjoner klart tyder på at skyldneren på en illojal måte har innrettet seg med sikte på å oppnå gjeldsordning.

- Skyldneren har forsettlig eller grovt uaktsomt gitt feilaktige eller villedende opplysninger til namsmyndighetene om økonomiske forhold av betydning for saken.

Momenter i ”støtende”-vurderingen:

Ved vurderingen av om åpning av gjeldsforhandlinger er støtende, skal det også særlig legges vekt på følgende forhold som støtende:

- **Nylig stiftet gjeld:** Dersom mer enn halvparten av skyldnerens gjeld er stiftet i løpet av de to siste årene, kan det anses som støtende. Forsvarlig låneopptak til refinansiering, eller til nødvendig bolig og lignende medregnes ikke i denne sammenhengen.
- **Gjeld fra straffbare forhold:** Hvis en betydelig del av gjelden er bøter eller erstatningskrav som stammer fra straffbare forhold som skyldneren er dømt for i løpet av de seneste tre år, vil det kunne tillegges vekt.
- **Omstøtelige disposisjoner:** Hvis skyldneren har foretatt disposisjoner som ville vært omstøtelig i konkurs. Typiske tilfeller er overføringer av verdier til nærstående, eller illojale disposisjoner for å unndra midler fra kreditorer. Hvis man vil vite mer om dette, se dekningsloven kap. 5 eller kontakt namsfogden for veiledning.
- **Manglede oppfyllelse av økonomiske forpliktelser:** Har skyldneren i den nærmeste tiden før gjeldsordningssøknaden ble sendt, på sterkt klanderverdig måte unnlatt å oppfylle sine forpliktelser så langt det var mulig, kan det regnes som støtende.
- **Skatte- og avgiftsgjeld:** Hvis en betydelig andel av den samlede gjeld er skatte- og avgiftsgjeld, skal det tillegges vekt, men bare dersom skyldneren kan klandres for å ha pådratt seg gjelden.

6.3 Når gjeldsforhandlinger er åpnet

Dersom vilkårene over er oppfylt, vil namsfogden åpne gjeldsforhandlinger. Man får da en betalingsutsettelse i fire måneder. Namsfogden vil nå bistå i å søke kreditorerne om en frivillig gjeldsordning. Man må da ha med seg følgende opplysninger:

- de siste 3 års selvangivelser og ligningsutskrifter
- dokumentasjon på lønn, trygd eller sosialstønad for de siste 3 måneder
- dokumentasjon på husleieinnbetaling eller husleiekontrakt
- dokumentasjon på alle gjeldsforhold
- dokumentasjon på eget forsøk
- dokumentasjon på andre utgifter som barnebidrag, medisinske utgifter, barnehageutgifter o.l.

Dersom man ikke klarer å oppnå enighet med alle kreditorerne, kan man sende begjæring (krav) om at tingretten skal tvinge kreditorerne til å måtte akseptere ordningen man har foreslått. Man må henvende seg til namsfogden og kreve tvungen gjeldsordning innen utløpet av gjeldsforhandlingsperioden på fire måneder. Vanligvis vil tingretten da innkalle

skyldner og kreditorer til et rettsmøte. Tingretten aviser så en kjennelse. Denne vil kunne ankes videre i rettssystemet innen en frist på én måned.

Dersom det begjæres tvungen gjeldsordning, utvides gjeldsforhandlingsperioden med 2 måneder.

6.4 Under gjeldsordningsperioden

Under gjeldsordningen må man oppfylle sin del av avtalen, noe som normalt innebærer å betale avdragene som er fastsatt.

Inntekt

Man kan beholde inntekter til dekning av utgifter til bolig, og til avdrag på eventuell pantesikrede del av gjelden som ikke skal tas med i gjeldsordningen. Dessuten vil man kunne beholde en månedlig sum til nødvendige livsoppholdsutgifter. Veiledende livsoppholdssatser under gjeldsordning fastsettes av Barne- og Likestillingsdepartementet i *forskrift om livsoppholdssatser ved utleggstrekk og gjeldsordning*. For året 2017 var satsene:

Enslig skyldner	kr. 8 463,- per måned
Gift/samboende skyldner	kr. 7 165,- per måned
Skyldner som forsørger ektefelle/samboer	kr. 14 331,- per måned

I tillegg gjelder egne satser for samvær med barn og for dekning til boligutgifter. Oppdaterte satser får man ved å henvende seg til sin lokale namsfogd.

Bolig

Dersom man eier en bolig og kreditorene får best dekning for sine krav hvis denne boligen selges, medfører dette ofte at man blir pålagt å selge. Dette gjelder særlig dersom boligens standard overstiger det som anses som rimelig. Hvis man må selge boligen, har man krav på leie av erstatningsbolig som tilfredsstillende rimelige krav. Dette må man kreve overfor tingretten.

Gjeld

Det er i utgangspunktet ikke adgang til å stifte ny gjeld mens gjeldsforhandlingen pågår. Dette må i tilfelle kreditorene gi særskilt tillatelse til. Ved åpning av gjeldsforhandling oppnår skyldneren en betalingsutsettelse på fire måneder, men pålegges samtidig å opptre lojalt. I løpet av de fire månedene skal forslaget til gjeldsordning utarbeides. Siden man slipper å betale kreditorer i denne perioden, pålegges loven å avsette lønn og annen inntekt man måtte ha utover det man og husstanden trenger til det nødvendige underhold. Normalt vil dette skje ved at namsfogden foretar lønnstrekk

Endring av gjeldsordningen under gjeldsordningsperioden

Dersom økonomien blir dårligere, for eksempel dersom man mister jobben, slik at man får problemer med å oppfylle avtalen, må man ta kontakt med namsfogden.

Skulle man få bedre økonomi, har man plikt til å informere om dette. Dersom man på noen måte gjør seg skyldig i uredelighet eller grovt har tilsidesatt sine plikter i henhold til ordningen, kan tingretten oppheve gjeldsordningen.

6.5 Etter gjeldsordningsperioden

Hovedregelen ved en tvungen gjeldsordning er at hele eller deler av gjelden ettergis. Dette vil også i de fleste tilfeller gjelde en frivillig gjeldsordning. Det hele avhenger av hva som er avtalt.

Dersom man innen to år etter gjeldsordningens utløp mottar arv, gevinst eller liknende av betydelig omfang, kan gjeldsordningen etter begjæring fra kreditor settes helt eller delvis til side.

7. Lånekassen som kreditor

Lånekassen er både långiver og forvaltningsorgan. Det gjelder derfor særlige regler for Lånekassens gjeldsinndrivelse.

Lånekassen har, som alle andre forvaltningsorganer, veiledningsplikt overfor skyldner etter forvaltningsloven § 11. Dette innebærer at Lånekassen plikter å gi informasjon og veiledning om hvordan man kan få orden på studiegjelden.

Lånekassens virksomhet reguleres av utdanningsstøtteleven med forskrifter.

7.1 Forholdet til Lånekassen før mislighold

Betalingsutsettelse – Man kan søke om betalingsutsettelse og få utsatt halve terminbeløp i til sammen 6 år (24 ganger), eller hele terminbeløp i til sammen 3 år (12 ganger). Man trenger ingen særskilt begrunnelse for å gjøre dette. Rentene løper selv om det gis betalingsutsettelse.

Rentefritak – Man kan ha rett til fritak for renter dersom man har lav inntekt på grunn av videre utdanning, sykdom, arbeidsledighet, verneplikt, fødsel og omsorgsarbeid, eller fengselsopphold, og dette kan dokumenteres. Rentefritaket gis i ettertid av perioden man søker for (sletting av renter).

Ettergivelse – Ved varig uførhet, kan man søke om ettergivelse (sletting) av studiegjeld.

For mer informasjon, og søknadsblanketter, se www.lanekassen.no.

7.2 Mislighold og inkasso

Man har plikt til å betale et terminbeløp, selv om man ikke mottar et betalingsvarsel. Hvis et terminbeløp ikke blir betalt, og man heller ikke søker om betalingsutsettelse og får det innvilget, sender Lånekassen et andregangsvarsel (purring). Gebyret for dette er i 2017 kr. 280,-. Dersom man fremdeles ikke betaler, sender Lånekassen et varsel om oppsigelse, med ytterligere kr. 490,- i gebyr. Dersom terminbeløpet fremdeles ikke betales, sier Lånekassen opp lånet. Dette innebærer at hele lånet forfaller i sin helhet og at man må betale forsinkelsesrenter på hele restgjelden.

7.2.1 Midlertidig overføring

Når lånet sies opp, kan Lånekassen kreve at man betaler inn hele lånet, ikke bare terminbeløpet som er ubetalt. Kravet blir ved oppsigelse midlertidig overført til Statens Innkrevingsentral (SI). SI vil forsøke å tvangsinnkreve gjelden i form av trekk i lønn eller trygd, eller det kan bli tatt pant i eiendeler som hus, leilighet eller bil og liknende. Man får også betalingsanmerkninger og dermed problemer med å få lån andre steder.

Selv om gjelden er midlertidig overført til SI, mister man ikke sine rettigheter hos Lånekassen, som muligheten for betalingsutsettelse og sletting av renter. Man kan også inngå en frivillig betalingsavtale med SI. Merk at oppsigelsen oppheves dersom man betaler inn ubetalte terminbeløp, eller dersom betalingsutsettelse innvilges.

Innbetaling eller trekk i lønn dekker kravet i følgende rekkefølge; inkassoomkostninger, gebyrer, renter og til slutt selve lånet.

7.2.2 Permanent overføring

Har man misligholdt lånet sitt i mer enn tre år, vil det normalt bli overført til Statens innkrevingsentral på permanent basis. Med mislighold menes at man ikke betaler det man skal og heller ikke på annen måte ordner opp i saken.

Blir gjelden permanent overført til Statens innkrevingsentral, **mister man alle rettigheter som kunde i Lånekassen**, det vil si rett til betalingsutsettelse, rentefritak, ettergivelse og tildeling av stipend og lån etter lånekassens betingelser. Adgangen til å søke om ettergivelse etter permanent overføring reguleres av andre regler og er svært snever. SI kan ved permanent nedsatt betalingsevne ettergi gjeld dersom dette ikke vil virke støtende. Avgjørelsen vil i sin helhet bero på SIs eget skjønn og man har ikke klagerett. Søknad om dette må rettes direkte til SI.

Statens innkrevingsentral kan også nå foreta tvangsinnkreving. Dette innebærer mulighet til å foreta trekk i lønn eller trygd, samt å ta tvangspant i eiendeler. Man får også betalingsanmerkninger og dermed problemer med å få lån andre steder.

Før gjelden blir overført permanent til Statens innkrevingsentral vil man få både **varselbrev** og **vedtaksbrev** om den permanente overføringen av gjelden.

Selv om lånet har vært misligholdt i mer enn tre år, vil *ikke* Lånekassen overføre gjelden til Statens innkrevingsentral på permanent basis dersom:

- man har inngått en betalingsavtale som man overholder
- man har trekk i lønn eller trygd
- man i løpet av det siste året har betalt et vesentlig beløp
- man har dokumentert at man har rett til betalingslettelse

Det er smart å ta kontakt med Lånekassen for å gjøre en avtale om for eksempel nedbetaling før det treffes vedtak om overføring.

8. Gjeldsproblemer under soning

8.1 Økonomisk rådgivning

Fengslene i Norge skal hjelpe de innsatte med økonomisk rådgivning. Dette ivaretas av sosialkonsulent som er tilknyttet de forskjellige fengslene. I de fengslene som ikke har en egen sosialkonsulent, er det vanlig at kontaktbetjenten er behjelpelig med dette.

Dersom man har mulighet, kan man også søke om bistand fra en økonomisk rådgiver hos NAV.

8.2 Forhandlinger med kreditor

I kapittel 5 i denne brosjyren finner man en oversikt over hvordan man går frem for å få orden på gjeldsproblemer. Når man henvender seg til kreditor, bør man få frem at man sitter i fengsel, og dermed ikke har mulighet til å skaffe seg egen inntekt. Dette kan gjøre det enklere å få til en ordning med betalingsutsettelse og rentefrys. Når man sender brev til kreditorer, bør man derfor legge ved en kopi av soningsbekreftelse.

9. Begreper

Begjæring - En anmodning eller et krav, ofte brukt i situasjoner hvor et krav formelt fremsettes.

Beslagsfrie midler - se dekningsfrie midler.

Bo - "Bo" er betegnelsen på en egen formuesmasse med verdier og gjeld. Det finnes mange typer bo, slik som dødsbo, uskiftebo og konkursbo. Når for eksempel noen dør, oppnevnes en person til å sørge for at gjelden betales og at de verdiene som etter dette måtte være til overs, fordeles mellom arvingene. Denne personen kalles gjerne "bobestyrer" fordi hun er ansvarlig for å forvalte/gjøre opp dødsboet.

Debitor - Skyldneren; den som skylder pengene.

Dekning - Kan referere til hvor stor andel av kravet som er betalt: Dersom man har betalt hele kravet, så har kreditor fått full dekning for sitt krav. Kan også bety at kreditor får beslag i midler hos skyldneren.

Dekningsfrie midler - Betegnelsen på de ting og penger som man har krav på å beholde til det nødvendige livsopphold og som kreditor derfor ikke har lov til å ta til dekning av sitt krav.

Eksigibelt gjeldsbrev - Gjeldsbrev eller panterett som kan drives inn direkte av namsfogden uten å gå via søksmål og dom, fordi det i seg selv er tvangsgrunnlag. Denne type gjeldsbrev må lyde på et bestemt beløp og det må stå klart at det kan inndrives uten søksmål og dom. Teksten henviser til tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 bokstav a. Gjeldsbrevet må også undertegnes av to vitner.

Fordringshaver - Kreditor; den som skyldneren (debitor) skylder penger.

Foreldelse - Foreldelse kan inntreffe i både strafferettslige eller økonomisk forhold. Strafferettslig foreldelse innebærer at en straffbar handling ikke lenger kan idømmes straff. Foreldelse i økonomiske forhold innebærer at et krav på penger faller bort og taper sin gyldighet. Årsaken til at et pengekrav foreldes kan være at det ikke har blitt gjort gjeldende innen en gitt tidsfrist. Et krav på penger som har blitt foreldet, kan ikke drives inn. Mer om foreldelse av krav i kap. 6.

Forfall - Den dato da betalingsplikten inntreffer, og gjelden eller et avdrag skal betales.

Forholdsmessig betaling - Hver kreditor får like stor prosentvis dekning av sine krav i forhold til totalgjelden. Det vil si at hver kreditor får en så stor del av det man kan avse i måneden, som tilsvarer størrelsen på det man skylder henne i forhold til den totale gjeldsbyrden til alle kreditorene samlet. På den måten lar man ingen kreditorer bli forfordelt og dermed få større dekning av kravet enn de andre. Dette er den løsningen som blant annet brukes i konkurser og gjeldsordning.

Forkynnelse - En juridisk betegnelse som brukes når rettsvesenet meddeler en part noe, for eksempel når forliksrådet gir beskjed om at man er innkalt til møte.

Forliksklage - Kreditor sender en klage til forliksrådet med en påstand om at man for eksempel skylder henne penger, og krever et møte for å få til et forlik, eller en domsavgjørelse hun kan bruke for å få namsfogdens hjelp til å inndrive kravet.

Forsinkelsesrenter - Denne type renter er også kalt morarenter eller strafferenter. Se pkt. 3.2.1.

Fraværdsdom - Dersom man blir innkalt til forliksrådet/retten men unnlater å skrive tilsvare eller å møte, vil det bli avsagt fraværdsdom, tidligere kalt uteblivelsesdom. En slik dom tar alle klagers påstander til følge, og innebærer at man taper saken. Det er en forutsetning for at slik dom kan avsies at klager har krevd dette i forliksklagen, og at påstandene ikke fremstår som åpenbart uriktig, jf. tvisteloven § 16-10 annet ledd.

Gjeldsbrev - Et skriftlig og i det ytre selvstendig løfte om å betale penger, eller å være penger skyldig. Et gjeldsbrev er ikke i det ytre selvstendig dersom det ikke klart fremgår om skyldneren virkelig skylder pengene, for eksempel dersom forpliktelsen er betinget av en spesiell hendelse som gjeldsbrevet ikke gir svar på om er inntrådt.

Gjeldssanering - Brukes ofte om gjeldsordning. Se "gjeldsordning".

Hoveddebitor - Uttrykket brukes ofte for å skille mellom låntakeren og kausjonisten ("kausjonsdebitor") da kausjonisten også kan være ansvarlig for den samme gjelden som hovedskyldner. Dette vil være tilfellet dersom han har avtalt at han skal betale dersom hovedskyldner misligholder, hovedskyldner har misligholdt og långiver har gjort ansvaret etter avtalen gjeldende.

Inkasso - *Utenomrettslig inkasso* er når kreditoren skriver betalingsoppfordring for å få inn det han har til gode. Kreditor kan også overlate inndrivelsen til et inkassobyrå. *Rettslig inkasso* er når kreditor senere bringer saken inn for domstolene for deretter å få namsfogdens bistand til å få lønnstrekk eller pant i noe skyldneren eier.

Kausjon - Løfte om økonomisk sikkerhet fra en tredjeperson. Långivere stiller ofte som betingelse at slikt løfte avgis for å låne ut penger.

Kausjonist - Den som har gitt en garanti til kreditor om å betale hvis den egentlige skyldneren ikke kan eller vil betale.

Kausjonsdebitor - Den som skylder banken penger fordi han har kausjonert og hoveddebitor ikke betaler, slik at banken i stedet krever ham.

Kreditor - Den som har penger til gode; den debitor/skyldneren skylder penger til (fordringshaver).

Legalpant - En lovbestemt panterett; en rett til pantesikkerhet som noen har fordi det står i loven. Se også nedenfor under "Pant".

Mislighold - Mislighold oppstår når man bryter en avtale. Avtalebruddet kan enten bestå i at man betaler for sent, betaler for lite eller ikke betaler i det hele tatt. Som regel vil det stå på gjeldsbrevet hva som vil skje ved mislighold, for eksempel at hele kravet må betales med en gang dersom et avdrag ikke betales til avtalt tid. Dette kalles ekstraordinært forfall.

Morarenter - Se forsinkelsesrenter.

Namsfogden - Offentlig tjenestemann som blant annet står for tvangsfullbyrdelse av krav som ikke betales. Namsfogden står for utlegg og tvangsauksjoner. Utenfor storbyene er det gjerne lensmannen som er namsfogd.

Pant - Kreditor får sikkerhet i en ting eller eiendom for å få betaling. Denne sikkerheten/panteretten gir ham rett til å kreve tingen/eiendommen solgt for å få betaling dersom man ikke betaler innen en viss tid. Panterett må som regel avtales, men enkelte typer krav har sikkerhet gjennom lovregler (slik som for eksempel kommunale avgifter). Se også ovenfor under "Legalpant".

Preklusivt proklama - En melding til kreditorene om å melde sine krav innen en nærmere bestemt frist. Gjør de ikke det, mister de kravet. Meldingen settes blant annet inn i Norsk Lysningsblad, og må skrives på en bestemt måte.

Påkrev - Melding fra kreditor om at han vil ha betaling. Hvis ikke annet har blitt avtalt, er utgangspunktet at gjeld ved påkrev må betales med en gang.

Referanse - Et nummer eller et navn som viser hva saken gjelder og eventuelt hvem som er saksbehandler. Det brukes av offentlige kontorer, inkassoselskaper og andre for lettere å finne fram til riktig sak, og kan for eksempel være nummeret på gjeldsbrevet eller kontonummeret. Referanse finnes på alle brev man får, og bør brukes hver gang man henvender seg til kreditor eller et kontor.

Refinansiering - Betyr at skyldneren tar opp et helt nytt lån med nye betingelser (slik som ny rente og nye forfallsdatoer) for å betale ned ett eller flere gamle lån. Man "bytter" m.a.o. et eller flere gamle lån med et nytt.

Rentefritak - Uttrykket er dekkende for flere alternative ordninger; det kan for eksempel enten medføre at rentene slutter å løpe fra en bestemt dato eller at renter ikke skal løpe i en bestemt periode. Det som er felles for de ulike ordningene, er at man i større eller mindre utstrekning fritas fra å betale renter.

Rettsgebyr (R) - Et gebyr som betales til staten i forbindelse med for eksempel namsfogdens eller domstolens utførelse av arbeidsoppgaver. Det koster for eksempel 1 rettsgebyr å få behandlet en klage i forliksrådet. Rettsgebyrets størrelse endres jevnlig. Et rettsgebyr er per 01.01.2017 kr. 1040,-.

Skyldner - Den som skylder pengene; låntageren, også kalt debitor. Når et kausjonsansvar er gjort gjeldende slik at kausjonisten også kreves for betaling, kalles låntageren gjerne hovedskyldner eller hoveddebitor, fordi han som låntager er den hovedansvarlige for sitt lån.

Tilsvar - Et svar på kreditors påstand når man blir innkalt til forliksrådet eller stevnet for retten. Her gir man beskjed om man er enig i kravet eller ikke, og begrunner synspunktet.

Trekkpliktig - Betegnelse på den som har plikt til å foreta trekk i lønn eller trygd etter en vedtatt utleggsforretning, det vil si arbeidsgiver eller NAV.

Tvangsauksjon - Fast eiendom eller gjenstander som er pantsatt eller tatt utlegg i, selges på auksjon. Dette skjer etter krav fra en kreditor når man ikke betaler. Namsfogden står for auksjonen, og ofte brukes det en medhjelper. Det påløper omkostninger ved auksjonen.

Tvangsfullbyrdelse - Betyr at den som begjærer fullbyrdelse får tvangsmyndighetenes hjelp til å tvinge gjennom fullbyrdelse/oppfyllelse av sin rettighet. Rettigheten som kreves fullbyrdet kan enten fremgå av loven eller bero på en avtale. I saker om pengekrav - som oftest grunner seg på en avtale mellom långiver og låntager - vil tvangsfullbyrdelse medføre at skyldneren tvinges til å oppfylle sin betalingsplikt, for eksempel ved at noen av hans eiendeler selges eller ved at det foretas trekk i hans lønn. Se mer under "*Tvangsgrunnlag*" og "*Tvangskraftig*".

Tvangsgrunnlag - Dette er det rettslige grunnlaget for å kunne kreve tvangsgjennomføring ved tvangsmyndighetenes hjelp. Det er blant annet nødvendig for å kunne få namsfogdens hjelp til å inndrive et krav. Begrunnelsen for at kreditor må ha et rettslig grunnlag, er at han ikke skal kunne tvangsgjennomføre urettmessige krav. For

eksempel vil en dom eller et eksigibelt gjeldsbrev være tvangsgrunnlag. Se mer under *"Tvangsfullbyrdelse"* og *"Tvangskraftig"*.

Tvangskraft - For at et tvangsgrunnlag skal kunne tvangsfullbyrdes, må det være tvangskraftig. Vilåårene for tvangskraft følger av tvangsfullbyrdelsesloven kap. 4: Kravet må blant annet være forfalt og misligholdt, rettet mot riktig person (skyldneren), og dersom grunnlaget er en alminnelig dom, må dommen være rettskraftig. Se også under *"Tvangsfullbyrdelse"* og *"Tvangsgrunnlag"*.

Tvangsmyndighet – En offentlig myndighet som har adgang til å utøve tvang overfor individene i samfunnet har tvangsmyndighet. Eksempler er politiet som pågriper en person, namsfogden som tvangsinndriver en kreditors pengekrav eller kemneren som inndriver skattekrav på vegne av staten.

Uskifte - Når man er gift og ektefellen dør, kan man vente med å gi avdødes arvinger arv til man selv dør. Fordi boet ikke er skiftet med arvingene, sier man at man "sitter i uskifte".

Uteblivelsesdom - se *"Fraværdsdom"*.

Utlegg - Panterett eller lønnstrekk som kreditor har fått ved hjelp av namsfogden når skyldneren ikke betaler. Fast eiendom eller gjenstander kan selges på tvangsauksjon hvis skyldneren ikke betaler. Salgssummen går til betaling av salgsomkostninger og gjeld.

10. Lovregister

Her følger en oversikt over lover som det vises til i brosjyren. Lovene i sin helhet kan man finne i en lovsamling, eller ved å gå på Lovdatas nettsider (www.lovdatab.no).

- Lov om gjeldsbrev (gjeldsbrevloven, eller gbl.), lov av 17. feb 1939 nr. 1.
- Lov om renter ved forsinket betaling (forsinkelsesrenteloven, eller rentel.), lov nr. 100/1976.
- Lov om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven, eller fl.), lov nr. 18/1979.
- Lov om pant (panteloven, eller pantel.), lov nr. 2/1980.
- Lov om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven, eller deknl.), lov nr. 59/1984.
- Lov om inkassovirksomhet (inkassoloven, eller inkl.), lov nr. 26/1988.
- Lov om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven, eller tvfbl.), lov nr. 86/1992.
- Lov om frivillig og tvungen gjeldsordning (gjeldsordningsloven, eller gol.), lov nr. 99/1992.
- Lov om finansavtaler (finansavtaleloven, eller fal.), lov nr. 46/1999.
- Lov om straff (straffeloven), lov nr. 28/2005.
- Lov om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven), lov nr. 37/2005.
- Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven, eller tvl.), lov nr. 90/2005.

11. Nyttige telefonnumre

Alfabetisk liste	Telefonnr.
Datatilsynet	22 39 69 00
Finansklagenemnda	23 13 19 60
Forbrukerrådet	23 40 05 00
Forlikrådet i Oslo	21 01 47 00
Lånekassen	21 49 60 00
Namsfogden i Oslo	21 01 47 00
NAVI, Navs Innkrevingsentral	21 05 11 00
NAVs Servicetelefon	55 55 33 33
Norske Inkassobyråers Forening <- Fjern. Virke	22 54 17 00
Oslo kommune	21 80 21 80
Oslo kemnerkontor	23 00 80 00
Skatteetaten	800 80 000
Skattebetalerforeningen	22 97 97 00
Statens Innkrevingsentral	75 14 90 00
Statens Kartverk (tinglysning)	08 700